

УДК 331.5(477)

*Л.Б. Круп'як,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та публічного управління,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль*

*І.Й. Круп'як,
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів ім. С.І.Юрія,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ТРУДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕКТОРНОЇ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

L.B. Krupyak

*Ph.D., associate professor, assistant professor of state and municipal government,
Ternopil National Economic University, Ternopil*

I.Y. Krupyak

*PhD, Senior Lecturer, Department of International Finance and the Global Economy
named after S.I.Yuriy, Ternopil National Economic University, Ternopil*

IMPROVEMENT OF THE LABOUR SUPPLY MECHANISMS IN THE CONTEXT OF THE REGIONAL ECONOMY SECTORAL STRUCTURE TRANSFORMATION

Виокремлено проблеми трудозабезпечення секторної структури економіки регіонів. Окреслено особливості трансформації секторної структури економіки регіонів, яка зумовлює потребу у вдосконаленні механізмів трудозабезпечення галузей економіки. Обґрунтовано необхідність у зміні підходів до прогнозування і планування потреб трудових ресурсів у регіональному масштабі, що дозволить подолати існуючий дисбаланс між попитом і пропозицією на регіональному ринку кваліфікованої праці. Досліджено рівень зайнятості економічно активного населення в масштабах окремого регіону. Обґрунтовано необхідність проведення моніторингу поточних та перспективних потреб у фахівцях у розрізі окремих спеціальностей, робочих місць, які в найближчій перспективі будуть ліквідовані або створені. Виокремлено напрями щодо трансформації зайнятості населення. Акцентовано увагу на необхідності застосування механізмів стимулювання зайнятості населення в секторах економіки регіонів для формування оптимальної структури трудозабезпеченості на регіональному рівні. Визначено специфіку трансформації секторної структури

економіки регіонів, яка зумовила потребу у трудозабезпеченні галузей промисловості та АПК. Запропоновано заходи щодо вирішення проблем трансформації форм і видів зайнятості, а також змісту та характеру праці, що передбачає: розвиток нетрадиційних форм зайнятості та організації праці, зміну загальної структури зайнятості, зрушення у професійній структурі.

It has been emphasized problems of labour supply of the regional economy sectoral structure. It has been described peculiarities of regional economy sectoral structure transformation which dictates the need for improvement of the branches of economy labour supply mechanisms. It has been substantiated the need for changing in attitudes to needs of human resources forecasting and planning on a regional scale, and that with make opportunity to overcome the existing imbalance between supply and demand on the regional market for skilled labour. It has been investigated the economically active population employment level on the scale of a particular region. It has been substantiated the need for monitoring of current and future needs of specialists in the context of separate specialties, work places. It has been separated directions on the employment of the population transformation. Special attention is paid to the need to apply the stimulating employment of population mechanisms in the sectors of regional economy for the formation of the labour supply optimal structure at the regional level.

It has been determined specificity of the regional economy sectoral structure transformation which dictates the need for labour supplying of the industry branches and agroindustrial complex. It has been proposed measures to address problems relating to transformation of forms and types of employment, as well as content and nature of work, which involves: the non-traditional forms of employment development and labour organization, changing of the general structure of employment, changes in the professional structure

Ключові слова: механізми трудозабезпечення регіону, трудові ресурси, сектори економіки, трансформація секторної структури, стимулювання зайнятості населення, міграційні процеси, концепція міграційної політики.

Key words: mechanisms of labour supply of the region, labour force, sectors of the economy, the sector structure transformation, stimulating employment of population, migration processes, the migration policy concept.

Постановка проблеми. Трансформація економіки зумовила масштабні перетворення як у сфері економічних відносин, так і у сфері структурної модернізації виробництва. Зміна суспільних відносин відбувалася паралельно зі змінами у розвитку продуктивних сил у напрямку від класично-індустріальних до інформаційно-високотехнологічних. Проведення економічних реформ, що пов'язані з трансформацією відносин власності, підсилили процеси руху робочої сили з державного в приватний сектор, у тому числі в малий бізнес і підприємництво. Важливим напрямком трансформації зайнятості є структурна перебудова економіки, яка зумовила формування нових пропорцій зайнятості, посилення міжрегіонального та міжгалузевого руху робочої сили, а також виникнення диспропорцій між якісними характеристиками робочої сили і робочих місць.

Водночас, в регіонах України склалися несприятливі умови щодо трудозабезпечення усіх секторів економіки регіону. Насамперед, це несприятливі соціально-економічні умови; проблеми, пов'язані із забезпеченням гарантованого конституційного права громадян на працю; зниження зацікавленості в розвитку якісного трудового потенціалу в умовах занепаду вітчизняного виробництва; відсутність умов застосування інтелектуальних, творчих здібностей трудових ресурсів; руйнація виробничої кооперації; зростання інфляції; обмеження ринків збуту; масові вивільнення працівників; низький рівень заробітної плати. В цьому контексті дослідження трудозабезпечення в умовах трансформації секторної структури економіки регіонів потребують відповідного наукового обґрунтування їх

вирішення, адже його результати мають становити основу для вироблення напрямів удосконалення механізмів трудозабезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем трудозабезпечення секторів економіки регіонів завжди перебувало в центрі уваги економічної науки і знайшло своє відображення в працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема, значний внесок у дослідження проблем трудозабезпечення зробили вітчизняні вчені Д.П. Богиня, О.А. Бугуцький, О.А. Грішнова, Я.О. Зубрицька, Е.М. Лібанова, Ю.М. Маршавін, О.В. Позняк, У.Я. Садова, А.В. Череп та інші [1, 2, 3, 4].

Формулювання цілей статті. Основна ціль роботи полягає у дослідженні механізмів трудозабезпечення в умовах трансформації секторної структури економіки регіонів, виявленні проблем та виокремленні напрямів удосконалення механізмів трудозабезпечення секторів економіки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення результативного провадження соціально-економічних трансформацій та перехід до інноваційної моделі розвитку зумовлюють потребу модернізації методів та механізмів трудозабезпечення секторів економіки на регіональному рівні.

Дослідження механізмів трудозабезпечення в процесі трансформації секторної структури економіки регіонів дало змогу виявити низку проблем:

- консервація деформацій секторно-регіональної структури економіки – асиметричного розвитку за рівнем безробіття та високого рівня регіональних диспропорцій за показником трудозабезпечення незайнятих громадян;
- міжрегіональна міграція, що має суттєвий вплив на трудозабезпечення секторної структури економіки регіонів;
- низька ефективність трудозабезпечення секторів економіки регіонів;
- структурна невідповідність параметрів попиту на робочу силу та її пропозицією, що визначаються насамперед економічними факторами, а саме нерівністю розвитку окремих секторів економіки, динамікою підприємницької активності, доступністю кредитних ресурсів та ін.;

- відсутність дієвого механізму державного замовлення на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітничих кадрів та фахівців за професіями, що необхідні для секторів економіки регіонів;

- збереження досить низького рівня оплати праці в секторах економіки регіонів;

- відсутність дієвого механізму закріплення молодих спеціалістів.

В окремих регіонах України сформувалися стійкі тенденції відпливу трудових ресурсів або навпаки – їх переміщення з інших регіонів, що вимагає відповідних дій місцевих органів влади стосовно вирішення соціальних проблем та проблем трудозабезпечення [5].

Водночас, трансформація секторної структури економіки регіонів зумовлює потребу вдосконалення механізмів управління трудозабезпеченням галузей економіки.

Необхідною є зміна підходів до прогнозування і планування потреб трудових ресурсів у регіональному масштабі, що дозволить подолати існуючий дисбаланс між попитом і пропозицією на регіональному ринку кваліфікованої праці. Це вимагає впровадження стратегічного планування підготовки трудових ресурсів для потреб економіки, що має враховувати:

- рівень забезпеченості секторів економіки регіону, інших сфер економічної діяльності фахівцями відповідних освітніх рівнів;

- поточну та середньострокову потребу у фахівцях у розрізі спеціальностей і професій у галузях та регіонах;

- фактори впливу на формування загальної і додаткової потреби у фахівцях в галузевому, регіональному розрізах та за видами економічної діяльності (обсяги виробництва, обсяги інвестицій, чисельність зайнятих, рівень безробіття, вікова структура працюючих, рівень заробітної плати, демографічний аспект);

- очікувані зміни в динаміці пропозиції фахівців на ринку праці за секторами економіки, в регіональному розрізі;

- пропозиції роботодавців щодо підготовки фахівців за напрямками і спеціальностями.

Визначення перспективних потреб у фахівцях з вищою та професійно-технічною освітою повинне здійснюватися у кількісному та якісному вимірах. Кількісна оцінка майбутніх потреб у кадрах залежить насамперед від прогнозованого рівня розвитку видів економічної діяльності окремих територій, а якісна оцінка, крім зазначених аспектів, повинна враховувати перспективні зміни вимог до компетенції трудових ресурсів внаслідок активізації інноваційної діяльності, створення нових високотехнологічних робочих місць.

Одним з результативних важелів забезпеченості секторів економіки регіонів висококваліфікованими трудовими ресурсами, безперечно, є формування державного замовлення на їх підготовку, яке повинно плануватись, враховуючи реальний попит роботодавців. Адже досвід показує, що механічне збільшення обсягів підготовки робочої сили не вирішує завдання комплектації секторів економіки кваліфікованими працівниками. Доцільно проводити моніторинг щодо поточних та перспективних потреб у фахівцях у розрізі окремих спеціальностей, робочих місць, які в найближчій перспективі будуть ліквідовані або створені. Така інформація буде важливою для державних органів влади, закладів вищої освіти та суспільства загалом, оскільки сприятиме організації професійної орієнтації, набору певного контингенту студентів, що в свою чергу допоможе вирішити проблему трудозабезпечення в процесі трансформації секторної структури економіки регіонів.

Для виявлення взаємозв'язку між структурними зрушеннями за секторами економіки і міграційними процесами в регіоні, доцільними є розрахунки інтенсивності структурних змін за показниками наявного та зайнятого працездатного населення, які дозволяють зробити висновки щодо розподілу структури зайнятого населення, адаптації трудових ресурсів до нових суспільно-економічних умов [6]. Інтенсивність структурних змін зайнятості у трьох секторах економіки регіону (первинний сектор – це сільське господарство, мисливство, лісове господарство; вторинний сектор – промисловість, будівництво, діяльність транспорту та зв'язку; третинний сектор – торгівля, діяльність готелів та ресторанів, фінансова діяльність, операції з нерухомим майном, державне управління, освіта, охорона здоров'я) дають можливість з'ясувати інтенсивність переміщення трудових

ресурсів у привабливі сектори економіки та визначити їхній вплив на інтенсивність структурних змін валового регіонального продукту за видами економічної діяльності.

Так, станом на 01.01.2017 року в формальному секторі економіки регіонів найбільша питома вага зайнятого населення спостерігалася в Дніпропетровській області (9,4%), м. Київ (9,6%), Харківській області (8,3%). А в неформальному секторі економіки регіонів найбільша питома вага зайнятого населення спостерігалася в Рівненській (8,6%), Закарпатській (7,7%), Вінницькій (7,3%), Івано-Франківській (7,0%), Чернівецькій (7,1%) областях (табл.1) [7,8].

Таблиця 1

Зайняте населення за секторами економіки, типами робочих місць та регіонами станом на 01.01.2017 року

(тис. осіб)

	Зайняте населення у віці 15-70 років		У тому числі працювали на підприємствах			
			формального сектору			неформального сектору
	усього	з нього неформально зайняте	усього	формальна зайнятість	неформальна зайнятість	
Україна	16 276,9	3 961,2	14 145,9	12 315,7	1 830,2	2 131,0
Вінницька	658,8	208,9	502,7	449,9	52,8	156,1
Волинська	382,1	110,4	324,5	271,7	52,8	57,6
Дніпропетровська	1 425,4	261,6	1 362,4	1 163,8	198,6	63,0
Донецька	748,4	114,0	709,6	634,4	75,2	38,8
Житомирська	507,6	129,1	426,5	378,5	48,0	81,1
Закарпатська	505,5	181,4	340,9	324,1	16,8	164,6
Запорізька	734,9	187,4	644,5	547,5	97,0	90,4
Івано-Франківська	556,9	296,3	406,9	260,6	146,3	150,0
Київська	736,3	76,0	712,1	660,3	51,8	24,2
Кіровоградська	375,7	70,4	333,9	305,3	28,6	41,8
Луганська	298,5	94,9	224,7	203,6	21,1	73,8
Львівська	1 047,0	246,9	974,8	800,1	174,7	72,2
Миколаївська	498,1	136,0	415,1	362,1	53,0	83,0
Одеська	1 000,6	185,1	917,9	815,5	102,4	82,7
Полтавська	570,4	90,0	526,6	480,4	46,2	43,8
Рівненська	474,2	220,7	291,8	253,5	38,3	182,4
Сумська	478,5	153,3	375,0	325,2	49,8	103,5
Тернопільська	407,6	100,3	330,4	307,3	23,1	77,2
Харківська	1 236,6	212,2	1 189,6	1 024,4	165,2	47,0
Херсонська	441,0	185,5	321,1	255,5	65,6	119,9
Хмельницька	510,1	117,9	421,7	392,2	29,5	88,4

Черкаська	517,5	129,7	457,3	387,8	69,5	60,2
Чернівецька	376,1	187,7	225,5	188,4	37,1	150,6
Чернігівська	424,8	87,1	374,6	337,7	36,9	50,2
м. Київ	1 364,3	178,4	1 335,8	1 185,9	149,9	28,5

¹Джерело. Державна служба зайнятості України; Державний комітет статистики України

Роботодавці зацікавленості не тільки у фахівцях, а насамперед у висококваліфікованих працівниках, які володіють новітніми технологіями, знають сучасну техніку й обладнання.

Для формування оптимальної структури трудозабезпеченості на регіональному рівні доцільно застосовувати механізми стимулювання зайнятості населення в секторах економіки регіонів. Особливо важливими в сучасних умовах є проблеми трансформації форм і видів зайнятості, а також змісту та характеру праці, що передбачає: розвиток нетрадиційних форм зайнятості та організації праці, зміну загальної структури зайнятості, зрушення у професійній структурі тощо.

Трансформація секторної структури економіки регіонів зумовила потребу у трудозабезпеченні галузей промисловості та АПК. В цьому контексті доцільним є:

- удосконалення галузевої системи підготовки кадрів робітничих професій та післядипломного навчання; відпрацювання механізмів закріплення та забезпечення роботою молодих спеціалістів;
- подальша стабілізація роботи галузей промисловості, створення робочих місць у яких стимулює зайнятість працівників у суміжних галузях;
- формування державного замовлення на підготовку спеціалістів перспективних професій;
- поєднання сучасних технічних засобів і прогресивних технологій з відповідними формами організації виробництва і праці, підвищенням кваліфікації кадрів, а також зростанням обсягів виробництва, що повинно забезпечуватись за рахунок інтенсивних факторів;
- здійснення суттєвих змін в забезпеченні права громадян на працевлаштування, в орієнтації на досягнення європейських стандартів оплати і безпеки праці, гарантій соціальної захищеності, охорони здоров'я, розвитку професійної освіти тощо;
- розробка механізму стимулювання участі роботодавців у підготовці кадрів;

– взаємодія суб'єктів підприємницької діяльності з державою для створення сучасної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітників, інженерно-технічних працівників, керівників;

– науково обґрунтована стратегія розвитку професійної освіти кадрового потенціалу АПК України, що базуватиметься на основоположних принципах - професійності, універсальності, фундаментальності, інтегративності, багаторівневості і регіональності освіти.

Висновки. Грунтуючись на результатах дослідження пропонуємо наступні заходи щодо удосконалення механізмів трудозабезпечення секторів економіки регіону, зокрема: створення умов для продуктивної праці, що є одне із важливих завдань, розв'язання якого спрямоване на запобігання міжрегіональним диспропорціям трудозабезпечення; формування «точок зростання» як засобу забезпечення найбільших результатів у найкоротший термін у відповідності до прийнятої Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.[9].; застосування в «точках зростання» особливі параметри податкової, кредитної, інвестиційної політики; запровадження механізмів зниження податків для мігрантів, прибулих у «точки зростання», встановлення для них транспортних та інших пільг чи надбавок до заробітної плати; розробка регіональних програм формування «точок зростання», які б включали заходи із стимулювання прибуття працівників, потребу в яких відчувають відповідні території, сектори економіки; формування конкурентноспроможного кадрового потенціалу, а саме забезпечення високої якості кадрового потенціалу регіону, що потребує відповідної інвестиційної підтримки, котра сприятиме формуванню таких якісних показників людських ресурсів, як професіоналізм, освіченість, компетентність, відданість, мотивованість.

Література.

1. Череп А.В. Основи формування трудового потенціалу в державі, регіоні, на підприємстві / А.В. Череп, Я.О. Зубрицька // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №1(9). – С. 245-254.

2. Регіональна міграційна політика та механізми її реалізації / Зб. наук. пр. / Сер. «Проблеми регіонального розвитку»; Наук. ред. У.Я. Садова. НАН України, Інститут регіональних досліджень – Львів, 2011. – 528 с.

3. Маршавін Ю.М. Ринок праці України: від кризи до продуктивної зайнятості [Текст] / Ю.М. Маршавін // Ринок праці та зайнятість населення. – 2010. – №1. – С. 17-21.

4. Позняк О.В. Проблеми формування міграційної політики України в сучасних умовах / О. В. Позняк // Демографія та соціальна економіка. – К., 2009. - №1 (11).

5. Круп'як Л.Б. Проблеми трудозабезпечення регіону в контексті міграційних процесів /Л.Б. Круп'як, І.Й. Круп'як // Ефективна економіка. – 2017. – № 8 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

6. Круп'як Л.Б. Кадровий потенціал як фактор розвитку секторів економіки регіону /Л.Б. Круп'як // Міжрегіональне співробітництво в національному та міжнародному вимірах: збірник матеріалів доповідей Міжнародної науково - практичної конференції, 26-27 жовтня 2017 – Тернопіль-Збараж, С. 189-192.

7. Офіційний сайт державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index/>.

8. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – [http://www.ukrstat.gov.u/operativ/operativ 2012/ds/kn/kn_u/kn1111_u.html](http://www.ukrstat.gov.u/operativ/operativ%2012/ds/kn/kn_u/kn1111_u.html).

9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: [постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 р. № 385](#) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.

References.

1. Cherep A.V. and Zubrytska Ya. O. (2011), “Fundamentals of Labor Potential Formation in the State, Region, on the Enterprise”, *Journal of Zaporizhzhya National University*, vol. 1 (9), pp. 245-254.

2. Sadova U. Ya. (2011), “Regional Migration Policy and mechanism of its realization”, *Problems of regional developmen*”, Collection of scientific works, Lviv, Institute of Regional Studies.
3. Marshavin Yu. M. (2010), “Ukrainian labour market: from crisis to productive employment”, *Rynok pratsi ta zajniatist' naseleennia*, vol. 1, pp. 17-21.
4. Pozniak O. V. (2009), “Problems of the migration policy of Ukraine forming in modern conditions”, *Demography and Social economy*, Kyiv, vol. 1 (11) .
5. Krupyak L. B. and Krupyak I. Y. (2017), “Problems of Region Labour Supply in the Context of Migration Processes”, *Effective economy*, [Online], vol. 8, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua>
6. Krupyak L. B. (2017), “Interregional Migration Processes In The Context Of Modern Socio-Economic Threats”, *Interregional cooperation in the national and international dimensions: the International Scientific and Practical Conference collection of reports*, Ternopil-Zbarazh: “Ekonomichna Dumka [*Economic Thought*]” TNEU Publishing House TNEU, October 18th -19th , pp. 189-192.
7. Official site of State Employment Service of Ukraine, [Online], available at: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>
8. State Statistics Service of Ukraine, [Online], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/kn/kn_u/kn1111_u.html
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), “*Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the State Strategy for Regional Development for the Period till 2020”*”, available at: [http:// zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF)(Accessed 6 August 2014).

Стаття надійшла до редакції 19.12.2017 р.